

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 9 september 2026

Mål nr
T 2545-25

PARTER

Klagande

P.D.

Ombud: Advokat A.B.

Motpart

IF Skadeförsäkring AB (publ), 516401-8102
106 80 Stockholm

Ombud: Försäkringsjuristerna T.S. och A.G.

SAKEN

Försäkringsersättning

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2025-02-24 i mål
T 1372-24

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

P.D. ska ersätta If Skadeförsäkring AB (publ) för rättegångskostnad i Högsta domstolen med 28 800 kr avseende ombudsarvode och ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

P.D. har yrkat att Högsta domstolen ska bifalla yrkandet om försäkringsersättning, dvs. förplikta If att, efter avdrag för självrisk, till honom betala 28 500 kr samt ränta. Han har vidare yrkat att han ska befrias från skyldigheten att ersätta If för bolagets rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten och att bolaget i stället ska förpliktas ersätta honom för hans rättegångskostnader i dessa instanser.

If har motsatt sig ändring av hovrättens dom. Bolaget har vitsordat ett kapitalbelopp om 18 500 kr som skäligt i och för sig.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Bakgrund

Parternas talan

1. P.D. ägde en personbil som var försäkrad hos If. Försäkringen omfattade bland annat skada genom brand som anlagts av tredje man. Det råder i målet inte tvist mellan parterna om att det har inträffat ett försäkringsfall bestående i att bilen har totalförstörts genom en sådan brand.

2. If har motsatt sig att betala försäkringsersättning. Enligt bolaget är P.D. begäran om försäkringsersättning en åtgärd som skäligen kan antas vara vidtagen i penningtvättssyfte. Om försäkringsersättning betalas ut kan anställda hos försäkringsbolaget göra sig skyldiga till en straffbar handling i form av näringspenningtvätt genom att medverka till den penningtvättsåtgärden. If har inte som bestridandegrund åberopat att P.D. skulle ha uppsåtligen framkallat eller på annat sätt varit inblandad i försäkringsfallet. Bolaget har uppgett att inställningen i den delen har motiverats av processekonomiska skäl.

3. If har åberopat följande omständigheter till grund för sin inställning. P.D. har lämnat knapphändiga uppgifter om sitt förvärv av bilen. Han har varken velat uppge priset som han betalade eller, initialt, vem som var säljare. Han har först efter påstötningar lämnat in ett köpeavtal. Avtalet saknar uppgifter om köpeskillingen. Bilen har betalats kontant. Han har, och hade vid förvärvet, begränsade ekonomiska förhållanden. Vid tidpunkten för förvärvet var han dessutom föremål för utmätningsåtgärder. Dessa omständigheter talar emot att det har skett ett legalt förvärv, vilket ger anledning att misstänka att förvärvet av bilen har skett med medel som härrör från brott eller brottslig verksamhet. P.D. har också i nära anslutning till bilköpet dömts för penningtvättsbrott där handel med bilar har förekommit.

4. If har vidare åberopat ett antal omständigheter kring själva försäkringsfallet och framhållit följande. Branden inträffade endast några dagar efter det att försäkring tecknades. Innan dess hade bilen varit oförsäkrad i några veckor. Bilen stod vid brandtillfället parkerad på en plats där den inte brukade vara parkerad och där det inte var känt för utomstående att den skulle stå. Det var bara den bilen som blev utsatt för brand, vilket tyder på att den som anlade branden var inriktad mot just den

bilen. P.D. har dessutom lämnat oriktiga uppgifter om att bilen skulle ha reparerats före branden.

5. P.D. har bland annat uppgett att bilen stod parkerad på den plats där branden inträffade på grund av att den skulle repareras på en verkstad intill. Han har som förklaring till att försäkring tecknades först några veckor efter köpet tillagt att bilen var belagd med körförbud, vilket medförde att den inte fick köras förrän reparationen var genomförd.

6. P.D. har vidare anfört följande. För att inte den bevismässiga ordningen som gäller vid uppsåtligt framkallande av försäkringsfall ska kunna kringgå måste bedömningen av om de objektiva rekvisiten för näringspenningtvätt är uppfyllda hållas strikt knuten till den konkreta utbetalningen av försäkringsersättning. Den relevanta frågan är om just den aktuella skadeutbetalningen, i sitt konkreta sammanhang, är förenad med så transaktionsnära och kvalificerade omständigheter att utbetalningen av försäkringsersättning objektivt sett skäligen kan antas vara vidtagen i penningtvättssyfte, särskilt i en situation där försäkringsfall ostridigt har inträffat och det inte görs gällande att P.D. skulle ha varit inblandad i framkallandet av detta. Omständigheterna kring branden kan mot denna bakgrund inte ges någon relevans vid prövningen.

Domstolarnas bedömningar

7. Tingsrätten ansåg att det inte hade framkommit någon sådan kvalificerad omständighet som gjorde att förfarandet skäligen kunde antas ha vidtagits i penningtvättssyfte och biföll käromålet på så sätt att If förpliktades betala 20 000 kr i försäkringsersättning samt ränta till P.D.

8. Hovrätten har ändrat tingsrättens dom och ogillat käromålet. Enligt hovrätten har If sammantaget förebringat utredning om kvalificerade omständigheter i sådan omfattning att det är visat att det skäligen kan antas

att en utbetalning av försäkringsersättning i enlighet med P.D. begäran skulle vara en åtgärd som vidtas i penningtvättssyfte. Eftersom en utbetalning därmed, med hänvisning till det klandervärda risktagandet, skulle aktualisera ansvar för näringspenningtvätt har If enligt hovrätten ingen skyldighet att utbetala ersättningen.

Frågan i målet

9. Målet gäller under vilka förutsättningar som ett försäkringsbolag kan vägra att betala ut försäkringsersättning med hänvisning till att bolagets anställda genom en utbetalning kan begå en straffbar handling i form av näringspenningtvätt.

Försäkringsbolagets skyldighet att betala ut försäkringsersättning

10. Genom ett försäkringsavtal åtar sig ett försäkringsbolag att ersätta en inträffad skada eller utge ett visst belopp till försäkringstagaren om en händelse av ett visst slag (försäkringsfall) inträffar. Det finns emellertid undantag från skyldigheten att utge försäkringsersättning. Ett sådant är när försäkringstagaren själv uppsåtligt har framkallat försäkringsfallet (se 4 kap. 5 § försäkringsavtalslagen, 2005:104).

11. Till detta kommer att det inte finns någon skyldighet att betala försäkringsersättning om försäkringsbolaget eller någon av bolagets anställda därigenom skulle begå brott, exempelvis näringspenningtvätt. Det följer av den allmänna principen att ingen är förpliktad att fullgöra en förmögenhetsrättslig prestation om detta skulle innebära att han eller hon begår en straffbar handling (se "Advokatens överföringar" NJA 2023 s. 708 p. 22, med där gjorda hänvisningar).

Lagen om straff för penningtvättsbrott

12. Straffansvar för penningtvättsbrott enligt huvudbestämmelsen i 3 § lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott förutsätter, förutom att egendomen härrör från brott eller brottslig verksamhet,

- dels ett penningtvättssyfte, dvs. att gärningen syftar till att dölja att pengar eller annan egendom härrör från brott eller brottslig verksamhet eller till att främja möjligheterna för någon att tillgodogöra sig egendomen eller dess värde,
- dels att gärningsmannen vidtar en penningtvättsåtgärd, dvs. antingen överlåter, förvärvar, omsätter, förvarar eller vidtar annan sådan åtgärd med egendomen (se 3 § första stycket 1) eller vidtar någon åtgärd som typiskt sett innebär att egendomens ursprung eller ägarförhållandena blir svåra att klarlägga (jfr 3 § första stycket 2).

13. Näringspenningtvätt regleras i 7 §. För näringspenningtvätt döms den som, i näringsverksamhet eller såsom ett led i en verksamhet som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, medverkar till en åtgärd som skäligen kan antas vara vidtagen i sådant syfte som anges i 3 §, dvs. ett penningtvättssyfte.

14. Till skillnad från vad som gäller enligt huvudbestämmelsen om penningtvättsbrott är det vid näringspenningtvätt inte en förutsättning att det är fråga om egendom som härrör från brott eller brottslig verksamhet. I stället är grunden för straffansvaret att gärningsmannen gör sig skyldig till ett klandervärt risktagande genom att han eller hon medverkar till en åtgärd trots att den – vid en objektiv bedömning utifrån gärningsmannens position – skäligen kan antas vara vidtagen i penningtvättssyfte. Gärningen är alltså straffbar även om det senare skulle visa sig att åtgärden inte kan kopplas till brott eller brottslig verksamhet.

15. Att den åtgärd som gärningsmannen har medverkat till skäligen kan antas ha varit vidtagen i penningtvättssyfte är ett objektivet rekvisit som ska vara täckt av uppsåt. Det är inte nödvändigt att gärningsmannen själv har gjort bedömningen att åtgärden skäligen kan antas ha varit vidtagen i ett sådant syfte, men de omständigheter som läggs till grund för bedömningen ska vara täckta av hans eller hennes uppsåt. Situationerna kan dock vara mycket olika. Enbart kännedom om de faktiska omständigheterna kan därför inte alltid anses tillräckligt för straffansvar. I vissa situationer kan omständigheterna kring transaktionen vara så kvalificerade att kunskap om dem måste leda till misstanken att åtgärden har vidtagits i penningtvättssyfte. I andra fall, där omständigheterna inte är så kvalificerade, måste det krävas att gärningsmannen åtminstone förstår att åtgärden kan innefatta ett riskmoment. (Se ”Frisörsalongen” Högsta domstolens dom den 3 juli 2026 i mål B 2492-25 p. 10 med där gjorda hänvisningar.)

16. Uttrycket ”skäligen kan antas” innebär att det är omständigheterna under vilka åtgärden vidtas som är avgörande för om ett klandervärt risktagande ska anses föreligga. Sådana omständigheter som att det är oklart varifrån pengarna kommer, varför transaktionerna genomförs och vad pengarna ska användas till innebär ofta att det finns skäl att anta att det föreligger ett penningtvättssyfte. (Se ”Frisörsalongen” p. 12 och 13 med där gjorda hänvisningar.)

Försäkringsbolagets utredning vid skadereglering

17. Försäkringsbolagets skyldigheter vid skaderegleringen framgår av 7 kap. 1 § försäkringsavtalslagen. Om försäkringsbolaget har fått en underrättelse om försäkringsfall ska en skadereglering genast inledas och genomföras så snabbt som möjligt. Försäkringsersättning ska utbetalas senast en månad efter det att försäkringstagaren anmält försäkringsfallet och

lagt fram den utredning som skäligen kan begäras för att fastställa betalningsskyldigheten.

18. Skaderegleringen ska uppfylla god försäkringsstandard (se 4 kap. 3 § försäkringsrörelselagen, 2010:2043). Kravet på god försäkringsstandard innebär bland annat att ogrundade krav inte ska infrias (se prop. 2003/04:150 s. 444).

19. Om omständigheterna är sådana att försäkringsbolaget misstänker att det skäligen kan antas att det rör sig om penningtvätt och bolaget på grund av detta överväger att inte utge ersättning, bör utredning bedrivas för att så långt som möjligt klargöra om så är fallet. Som måttstock bör då gälla att försäkringsbolaget ska ta fram ett stabilt underlag för att kunna göra ett välgrundat ställningstagande rörande frågan om näringspenningtvätt (jfr ”De försvunna korna” NJA 2020 s. 115 p. 41, som gällde förutsättningarna för förtida uppsägning vid företagsförsäkring).

Bevisbörda och beviskrav

20. Bevisbördan för de omständigheter som ger ett försäkringsbolag rätt att vägra att utge försäkringsersättning på grund av att bolagets anställda kan begå näringspenningtvätt genom att genomföra en utbetalning av ersättning bör ligga på bolaget. Beviskravet bör vara det som vanligtvis tillämpas i tvistemål, dvs. visat eller styrkt (jfr ”Bilbranden i Sollentuna” NJA 2021 s. 983 p. 10 och 11 med där gjorda hänvisningar).

Närmare om prövningen i fall som det aktuella

21. Näringspenningtvätt är som framgått konstruerat så att det krävs att omständigheterna visas vara sådana att det vid en sammantagen bedömning står klart att det skulle innebära ett klandervärt risktagande att ombesörja en utbetalning av försäkringsersättningen. Risktagandet består då i att bolaget skulle genomföra en utbetalning, trots att begäran om ersättning vid en

objektiv bedömning utifrån bolagets position skäligen kan antas vara vidtagen i penningtvättssyfte. Som också framgått är det fråga om en straffbar handling även om det senare skulle visa sig att den försäkrade egendomen inte härrörde från brott eller brottslig verksamhet.

22. När det gäller kravet på uppsåt är det relevanta om det kan konstateras att uppsåt till näringspenningtvätt föreligger hos den som skulle vara delaktig i det förfarande som utgör ett sådant brott, dvs. i de aktuella situationerna den anställda hos försäkringsbolaget. Något krav på att det bevisas uppsåt till penningtvätt hos försäkringstagaren finns däremot inte.

23. Om en anställd hos ett försäkringsbolag är medveten om de faktiska omständigheter som konstituerar det klandervärda risktagandet innebär det i regel att uppsåt föreligger, även om det i vissa situationer också krävs en förståelse för att transaktionerna innefattar någon form av riskmoment (se p. 15). Uppsåtsprövningen tar då sikte på de omständigheter som läggs till grund för påståendet om att det varit fråga om ett klandervärt risktagande.

Bedömningen i detta fall

24. Enligt det aktuella villkoret i försäkringsavtalet har P.D. rätt till försäkringsersättning för den skada som uppstått genom brand. Eftersom If har godtagit att försäkringsfall föreligger gäller som utgångspunkt en avtalsrättslig förpliktelse för If att betala ut försäkringsersättning till P.D., om inte någon sådan situation föreligger där skyldigheten bortfaller (se p. 10 och 11).

25. If har som stöd för sin rätt att inte betala ut försäkringsersättning åberopat att omständigheterna sammantagna är sådana att det skäligen kan antas att begäran om försäkringsersättning har vidtagits i penningtvättssyfte. Bolagets talan går ut på att det skäligen kan antas att försäkringstagaren har begärt försäkringsersättning i syfte att dölja att pengar eller egendom (den

försäkrade bilen) härrör från brott eller brottslig verksamhet eller i syfte att främja möjligheterna för försäkringstagaren att tillgodogöra sig värdet av bilen. Det är If som ska visa eller styrka att genomförandet av en utbetalning skulle innebära att någon anställd hos bolaget begår en straffbar handling i form av näringspenningtvätt (se p. 20).

26. P.D. har gjort gällande att omständigheterna kring branden inte ska ges någon relevans eftersom If har godtagit att ett försäkringsfall föreligger (se p. 6).

27. Det förhållandet att If inom ramen för processen har godtagit att ett försäkringsfall föreligger innebär inte att bolaget därmed har erkänt några faktiska omständigheter med koppling till branden. Alltså finns det inte något som hindrar att bolaget till stöd för sin invändning om att penningtvätt kan misstänkas åberopar omständigheter som också skulle kunnat ha betydelse för frågan om försäkringsfall. Även omständigheter kring själva branden kan således beaktas vid prövningen.

28. När det gäller de omständigheter som If åberopat som grund för sitt bestridande kan konstateras att de är besvärande. P.D. har varken velat uppge priset som han betalade för bilen eller, initialt, vem som var säljare. Och han har först efter påstötningar och i ett senare skede lämnat in köpeavtalet. Bilen har betalats kontant och i avtalet saknas uppgifter om köpeskillingen. Han har haft en svag ekonomi och var vid tiden för förvärvet av bilen föremål för utmätning. Det råder oklarhet kring varifrån de kontanta medel som använts för bilköpet kommer. Till detta ska läggas att P.D. i nära anslutning till bilköpet dömts för penningtvättsbrott där handel med bilar har förekommit.

29. Dessutom tillkommer omständigheterna kring själva branden, som innefattar att den inträffade endast några dagar efter det att försäkring hade tecknats samt att bilen, som var parkerad på en plats där den inte brukade

stå, var den enda bilen som brann. P.D. har vidare lämnat oriktiga uppgifter om att bilen skulle ha reparerats före branden. Dessa omständigheter gör att en än mer besvärande helhetsbild framträder.

30. Sammantaget är omständigheterna sådana att det vid en objektiv bedömning utifrån försäkringsbolagets position skäligen kan antas att åtgärden att begära försäkringsersättning har vidtagits i penningtvättssyfte. Omständigheterna har alltså varit så kvalificerade och förenade med sådana riskmoment att en utbetalning från bolagets sida skulle innebära ett klandervärt risktagande. Detta är något som de anställda hos bolaget som handlägger försäkringsärendet också måste ha varit medvetna om, varför deras uppsåt vid en utbetalning skulle omfatta de omständigheter som konstituerar detta risktagande.

31. If har därmed visat att en utbetalning av försäkringsersättningen skulle kunna leda till att anställda hos bolaget begår näringspenningtvätt. Bolaget är därför inte skyldigt att betala ut försäkringsersättningen. Hovrättens domslut ska därför fastställas.

32. Vid denna utgång ska P.D. ersätta If för rättegångskostnad i Högsta domstolen. Det begärda beloppet är skäligt.

I avgörandet har deltagit justitieråden Anders Eka, Malin Bonthron, Stefan Reimer (referent), Margareta Brattström och Erik Lindberg. Föredragande har varit justitiesekreteraren Linn Brewer.